

Under Barents Spektakel iscenesatte Morten Traavik rettsaken Greenpeace og Natur og Ungdom kjører mot den norske staten.

Isenesatt rettssak i is

Therese Bjørneboe
TEATER

«Århundrets rettssak»

Barents Spektakel, Kirkenes
Konsept og regi: Morten Traavik
Aktor: Hans Petter Graver, jurist og professor.
Forsvarer: Morten Grønkvist, senioradvokat.

ANMELDELSE

Utfallet kan gi inntrykk av at «Århundrets rettssak» var en forestilling av og for miljøaktivister. Men Morten Traavik gjør det ikke så enkelt for oss.

Det er torsdag ettermiddag. Om litt skal jeg benke meg til i Paviljongparken i Kirkenes for å overvære «Århundrets rettssak» under festivalen Barents Spektakel. Det dreier seg om en tre dager lang iscenesettelse av søksmålet som Greenpeace og Natur og Ungdom har rettet mot staten for brudd på Grunnlovens paragraf 112 ved å åpne det sørøstlige Barentshavet for oljeutvinning.

Regissør Morten Traaviks iscenesettelse kan også betegnes som en folke-domstol. Publikum er både dommer og jury i rettssaken som utspiller seg i et utendørs amfiteater laget av 170 tonn is.

På veien går jeg derfor innom en butikk for å be om noe isopor som jeg kan ha under beina. Butikkekspediteren, en mann på noenogseksti, kjenner godt til prosjektet. Men han har ikke tenkt seg dit. Både fordi han vet hvor han står i spørsmålet om oljeutvinning: «Jeg er totalt for. Hvorfor skal det være så mye verre å bore her ute, enn i Nordsjøen?» Men også fordi han mener at det blir svidd av altfor mange penger på noe som bare er et engangsprosjekt. Han pleier å kalle arrangøren Pikene på Broen, der festivalsjef for Barents Spektakel Luba Kuzovnikova er kunstnerisk leder, for «rødvin- og kanapé-jentene»,

FAKTA

Barents Spektakel:

- Kulturpolitisk festival i Kirkenes.
- Programmet består av samtidskunst, musikk, teater, litteratur, seminarer og debatter om aktuelle problemstillinger knyttet til Barents- og nordområdene.
- Festivalen ble startet i 2004 og arrangeres for trettonde gang i år.

humrer han. «Nei, ta heller en tur opp til Snehotellet. Der kan du se utvikling, arbeidsplasser og inntjening av penger.»

«Menn på over 60 skal ikke bestemme hva jeg og mine barn skal leve av.» Ordene kommer fra Stine Østnor i Natur og Ungdom like etter at jeg har forlatt butikken og ankommet Paviljongparken. Hun er et av de første vitnene aktor Hans Petter Graver har kalt inn til dette århundrets rettssak.

«Veldig ofte brukes min generasjon som argument for petroleumsvirksomhet. Vær så snill, slutt å si hva som er den beste framtida for oss,» fortsetter hun, og framholder at «mer oljeboring vil føre til mer klimaendring, og en usikker framtid for meg og for millioner av ungdommer verden over».

Hun påpeker at norske myndigheter lukker ørene når de deler ut nye leteområder, og at den norske oljepolitikken ikke har noen sammenheng med vedtatte klimamål. Grunnlovens miljøparagraf er ikke til pynt!

Forestillingen er langt på vei forberedt til folkeopplysning. Men den handler også om å undersøke de teatrene ved en rettssak. Amfiet er et lån fra det antikke teatret. Hvis man tar på seg teaterbriller, kan de tre unge, kvinnelige miljøaktivistene gi for en høyere eller guddommelig orden. Og straffen han nedkaller over seg selv, rammer også familien hans i neste slektsledd...

Jeg tror neppe det er mange som tenker på Antigone under «Århundrets rettssak». Det til tross for at Traavik på sitt vis er opptatt av klassisk konflikt og drama,

COLD CASE: I et amfiteater i is kalte forsvarer Morten Grønkvist inn vitner i den iscenesatte rettsaken mellom staten, Greenpeace og Natur og Ungdom.

FOTO: VICTOR FRANKOWSKI

av konsekvenser til oljeutvinning i Barentshavet er blitt til etter en omfattende prosess i regjering og storting. «Vi bestrider ikke at de politiske organene og prosessene i Norge er demokratiske», sa aktor Hans Petter Graver i sin prosedyre. Men han framholdt at det likevel ikke kan kalles demokrati, når de «som bærer byrdene av de beslutningene som fattes, utelukkes fra beslutningsprosessen. Vi reiser søksmålet også på vegne av våre ufødte».

Det vitneutsagnet som overrasket meg mest, kom fra festivalsjef Luba Kuzinovka. Hun henviste til forskjellene mellom Norge og Russland, hvor hun kommer fra. Og hun skryt av at Norge har enestående sjenerøs kulturpolitikk, mulig gjort av en voksende oljeinntekt. «Oljepenger muliggjør problematisering og offentlig debatt, og derfor ytringsfrihet og mangfold», sa Kuzinovka, som besvarte forsvareren Morten Grønkvists spørsmål om «Barents Festivalen hadde vært mulig uten?», med et rungende «Nei!». Var Luba Kuzinovka ironisk? Jeg tror ikke det.

Forsvareren hadde også innkalt vitner som vektla «fredsperspektivet». Norge kan inngå store industrielle samarbeidsprosjekter med Russland når det gjelder forvaltning og miljø. De framholdt at det finnes teknologi som gjør det mulig å utvinne olje på en miljøvennlig måte, og at det eneste vi oppnår ved å legge ned her i Norge, er å miste skatteinntekter, arbeidsplasser og å flytte pengene ut.

Da dommen falt lørdag, var det flertall mot oljeutvinning, med 74 mot 49 stemmer. Selv om avstemningen ikke var det mest interessante ved forestillingen, tydeliggjorde den folke-domstolens begrensninger – både fordi mange i publikum var festivalgjester, og fordi den fant sted i et avgrenset rom. Men Morten Traaviks prosjekt sprengte teatersalen.

Therese Bjørneboe
teater@klassekampen.no

og det rommet vi sitter i refererer til den historisk nære forbindelsen mellom det greske teatret og demokratiet.

Forskjellen er bare at dette amfiteatret er bygget av is. Symbolikken er klar. Polene smelter. Forstått som en metafor for at domstolen og juryen i den forestående rettssaken i Oslo tingrett kan komme til å overprøve et demokratisk fattet vedtak, tror jeg at den overtydelige is-symbolikken har til hensikt å gjøre publikum oppmerksom på at rommet legger føringer som fungerer manipulerende.

I likhet med andre prosjekter av Morten Traavik handler det her om iscenesettelse. I

motsetning til mange andre kunstnere er det ikke de «private» selviscenesettelserne folk driver med i sosiale medier som interesserer ham. Det er snarere de offentlige og kollektive. Traaviks mange samarbeidsprosjekter i Nord-Korea har gjort ham til en omstridt kunstner. De avslører en fascinasjon for en totalitær estetikk.

Morten Traavik selv kaller forestillingene sine hyper-teater, hvilket viser til at det ikke dreier seg om tradisjonelle iscenesettelser av dramatiske tekster i et avgrenset rom. Vurdert som teater oppfyller «Århundrets rettssak» krav til godt håndverk – alle de med-

virkende er høykvalifiserte jurister, forskere, miljøaktivister og kunstnere. Video-grafikken, lydbildet og isinstallasjonen er imponerende. At forestillingen er relevant, lar seg heller ikke bestride.

Den innfrir også kravet til risiko. Det er mye som settes på spill i «Århundrets rettssak». Både for dem som medvirker og publikum. At både staten og oljebransjen glimrer med sitt fravær i forestillingen, er synd. Ordfører Rune Rasmussen var den eneste politikeren som takket ja til invitasjonen.

«Vi driver ikke med teater, vi driver med virkelighet. Og da synes vi ikke det er rett å delta i dette», sa Geir Selje-

seth i Norsk olje og gass til NRK. Utsagnet faller på egen urimelighet.

Til felles med andre former for nydokumentarisk teater, fungerer den tre dager lange forestillingen som et alternativ til medie-kjappheten. Den har sterkere preg av folkeopplysning enn Traaviks tidligere prosjekter, men heller ikke denne gangen avslører han sitt eget politiske ståsted.

Kanskje overraskende for denne avisas lesere, var Klassekampens nyhetssjef Mimmi Kristjánsson innkalt som vitne av statens forsvarer Morten Grønkvist. Kristjánsson sa at han ikke er like opptatt av olje som av

demokrati. Han henviste til aktor Hans Petter Gravers uttalelse om at hvis søksmålet går igjennom, kan det føre til en juridisk revolusjon. I et intervju i Klassekampen i fjor høst sa Graver at det vil være det største inngrepet fra en domstol i norsk politikk siden Høyesterett i 1940 utnevnte administrasjonsrådet. Et slikt samfunn kan vi ikke ha, slo Kristjánsson fast. I Norge fastlegges politikken av Stortinget, og Stortinget kan ikke overkjøres av domstolen. Ved å gå til retten legger man til rette for et samfunnssystem der de med penger og advokatersurser bestemmer.

Aktor og aktors vitner benektet ikke at tildelingen